

DUBRAVKA SESAR
FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ZAGREB, HRVATSKA
dsesar@ffzg.hr

MARTINA GRČEVIĆ
FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ZAGREB, HRVATSKA
mgrcevic@ffzg.hr
<https://doi.org/10.17234/9789531755139.25>

PAPCI I DRUGI MERONIMI ŽIVOTINJSKIH UDOVA U FRAZEMIMA HRVATSKOGA I POJEDINIH SLAVENSKIH JEZIKA

Spoznaje današnjega europskoga čovjeka o svijetu jezično se očituju i u frazemima sa zoonimnom (animalnom) sastavnicom, u kojima se različita ljudska iskustva povezuju s ponašanjem pojedinih životinja, ponajprije onih koje najbolje poznajemo i koje možemo susresti u svojoj okolini. U ovome radu bavit ćemo se izabranim somatskim frazemima u kojima je osnovna sastavnica meronim, tj. krajnji dio („prsti“) životinjskoga ekstremiteta, odnosno holonima *noga*. Usporedba takvih frazema u hrvatskom s istoznačnim ili blisko značnim frazemima u pojedinim slavenskim jezicima pokazat će određene kulturološke specifičnosti koje nisu nužno vezane uz životinje, a analiza njihova značenja i uporabe pokazat će i neke semantičke i pragmatičke pomake u iskazivanju tradicionalnoga i suvremenoga odnosa prema životinjama na frazeološkoj razini.

Ključne riječi: *frazeologija, zoonimi, somatizmi, meronimi holonima noga, hrvatski, slavenski jezici*

---

1. Uvod

Danas se u hrvatskim frazeološkim istraživanjima zamjećuju dva dominantna teorijska pristupa: onaj s duljom tradicijom razvile su mannheimska (J. Matešić) i zagrebačka, rusistička frazeološka škola (A. Menac, Ž. Fink Arsovski i dr.)¹ koja frazemu pristupa sa strukturnoga i semantičkoga gledišta i definira ga kao semantički nedjeljivu cjelinu čije značenje ne čini zbroj značenja pojedinih sastavnica, dok se noviji pristup razvio iz konceptualnoga poimanja svijeta po kojemu u značenju frazema participiraju i njegove sastavnice, odnosno na mišljenju kognitivnih semantičara (koje zastupaju pretežno hrvatski anglisti, npr. M. Žic Fuchs) da je značenje frazema motivirano ljudskom konceptualizacijom svijeta koja se ostvaruje metaforom. Kao doživljaj i shvaćanje jedne

---

¹ Mannheimska škola, koja se u međuvremenu ugasila, od zagrebačke se razlikovala ponajprije u poimanju granice frazema, tj. u određivanju statusa minimalnoga frazema.

pojave posredstvom druge metafora je, dakle, polazište ili izvor jezičnih izraza pa tako i frazema, koji su i po tradicionalnoj definiciji konvencionalni i nezamjenjivi.² Naše istraživanje meronima životinjskih udova (nogu) kao sastavnica frazema u hrvatskom i većini drugih (ne svih) slavenskih jezika nužno se temelji na tradicionalnom pristupu, jer njega nameće sama potraga za formalnim i semantičkim ekvivalentima hrvatskoj natuknici **papak** u frazemima slavenskih jezika.³

Pretraživanje nacionalnoga korpusa i drugih hrvatskih internetskih izvora pokazuje da se leksem **papak** najčešće pojavljuje u prenesenom značenju, odnosno kao relativno nova metafora prilično širokoga značenja, ali uvijek s negativnom konotacijom. Budući da ta pojava nije frazeološka, njome se ne bismo trebali baviti, ali se, zbog mogućnosti da taj leksem s prenesenim značenjem postane sastavnica frazema, ni ona ne može zanemariti. U svome se istraživanju služimo semantičkim pojmovima *holonim* (cjelina) i *meronim* (dio cjeline), koji hijerarhijski određuju predmetno-značenjske odnose među kategorijski bliskim, a često i sinonimnim leksemima (usp. Opašić i Spicijarić Paškvan 2011: 62). Riječ je, naravno, o somatizmu koji pripada životinjskom (animalnom) svijetu i pojavljuje se u zoonimnoj frazeologiji.

2. *Papak* u hrvatskoj i slavenskoj leksikologiji

Etimologija imenice **papak** nije posve jasna; uz osnovno značenje (ungula, kopito) Skok navodi da je riječ hrvatska, srpska i dijelom slovenska: *papak* (Žumberak) = *papek* (Bela Krajina) = *paponjak* (Lika), ali u Resniku (Kosmet) *čaponjak* (*papak* u preživača i sitne stoke). Pretpostavlja da se sufiks *-onjak* pojavio križanjem s turskim *babanak*, a zbog č upućuje na usporedbu s *čaporak* (Skok 1972: 601).

Hrvatski rječnici i enciklopedije potvrđuju da *papak* i *kopito* imaju viši sisavci (Ungulata) koji se dijele na *papkare* ili *parnoprstaše* (Artiodactyla) i *kopitare* ili *neparnoprstaše* (Perissodactyla). Istu podjelu i isto nazivlje imaju i srpski i bosanski jezik. Iako slovenski bilježi starije, razgovorne nazive *parkelj* i *parkljarji*, u podjeli razlikuje dvije vrste kopitara: *sodoprsti kopitarji* (*parkljarji*) i *lihoprsti kopitarji*. Tako je i u ostalim slavenskim jezicima koje smo istražili (jedino ukrajinski nazivi imaju i slikovite sinonime): *češki* sudokopytníci i lichokopytníci, *poljski* parzystokopytne i nieparzystokopytne, *slovački* párnokopytníky i nepárnokopytníky, *bjeloruski* парнакапытныя i няпарнакапытныя, *ruski* парнокопытныя i непарнокопытныя ili непарнопалые, *ukrajinski* оленеподібні (jelenoliki) ili парнопалі, парнокопиті,

² U posljednjih petnaestak godina pripadnici zagrebačke frazeološke škole u svojim su se radovima široko otvorili novim znanstvenim pristupima i konceptualnoj analizi. Govoreći o tematskoj organizaciji frazema (po uzoru na ruske frazeologe) zapravo su odavno anticipirali konceptualni pristup frazeologiji, kakav danas zagovaraju zapadni semantičari. Za razliku od naših kognitivnih semantičara zagrebačka frazeološka škola sustavno se i intenzivno bavi upravo hrvatskom frazeologijom i frazeografijom.

³ Prednost tradicionalnoga pristupa je i u tome što pomiruje različite teorijske pristupe frazeologiji u pojedinim slavenskim filologijama, a to se jasno očituje i u obradi frazema s izabranim sastavnicama u frazeološkim rječnicima slavenskih jezika.

парнокопитни і конеподібні (конjoliki) ili непарнопали, *bugarski* чифтокопитните і нечифтокопитните і *makedonski* парнокопитните і непарнокопитните.⁴

Iako se iz nazivlja može zaključiti da je u većini slavenskih jezika *kopito* istoznačnica za *papak*, definicije leksema *kopito* u jednojezičnim rječnicima pokazuju da je problem složeniji. U Anićeve rječniku (1998, 2003) definicijama *papka* i *kopita* dodani su različiti primjeri pa je *papak* „rožnata rasječena zaštitna tvorba koja pokriva vrhove prstiju nekih sisavaca (goveda, ovce, koze, svinje)“, a *kopito* je „rožnata nerazdvojena tvorba noge u nekih životinja (konj, magarac, zebra)“. U većini jednojezičnih rječnika slavenskih jezika *kopito* se u primjerima povezuje i s kopitarima i s papkarima. Tako ruski rječnici – Kuznecov i TSR⁵ – uz definiciju *kopita* navode primjere kopita bika, konja, slona i nosoroga, iako je bik papkar. Ukrajinski VTSU daje definiciju bez primjera („копито – роговое утворення в кінці ніг деяких ссавців“), ali drugi naziv za kopitare – „копитні“ upućuje i na *konjoliko* i na *jelenoliko* stopalo („кінь, олень...“). Makedonski TRM uz definiciju *kopita* navodi primjere koji se odnose i na konja i na jelena – „коњско копито, еленски копита, потковано копито“. Novi bugarski BTR *kopito* povezuje samo s konjem – „Подковавам копитата на кон“, dok ga stari RSB povezuje i s bivolom i divokozom. Slovački KSSJ i SSJ daju samo primjer s konjem „kónské kopyto“, ali slovački nacionalni jezični korpus nudi i primjere s kravom, volom, bivolom itd. U češkom PSJČ definicija leksema *kopyto* najprije upućuje na kopitare neparnoprstaše s primjerom konja, ali unutar rječničkoga članka *kopyto* se odnosi i na papkare. U istom rječniku umanjjenica *kopytko* upućuje i na papkara ovcu. Poljski ISJP povezuje *kopyto* s konjem, kravom i antilopom – „kopyto – to twarde zakończenie nogi u niektórych zwierząt, np. koni, krów i antylop“, iako su krave i antilope parnoprstaši, dok umanjjenica *kopytko* upućuje na kozu. Valja napomenuti da *kopito* u češkom, poljskom, slovačkom i slovenskom, asociirajući na stopalo, ima i značenje postolarskoga kalupa.

Dvojezični rječnici slavenskih jezika uglavnom potvrđuju da hrvatski (srpski i bosanski) naziv *papak* u slavenskim jezicima – s iznimkom slovenskoga, gdje nalazimo istoznačnicu *parkelj* (KM) – znači *kopito*, npr. bugarski *чифтно копито* (SHB), ruski *копыто* (*у непарнокопитных*) (D). U starijem makedonskom dvojezičnom rječniku za *papak* se ne navodi ekvivalent, nego se samo daje tumačenje: „дел од нога на копитцето кај некои животни“ (SHM). Inače se taj naziv u dvojezičnicima bolje precizira (*kopito* u *ne/parnoprstaša*), a obično se i proširuje stručnim nazivima ako takvi postoje – kao npr. u slovačkom: 1. *kopyto*, 2. *ratica*, *paprčka* (T). U značenju *papak*, tj. ungula kod parnoprstaša u češkom (PN⁶) i slovačkom postoji i stručni naziv *paznecht* (KSSJ).

⁴ Slična je podjela i u njemačkom jeziku: Paarhufer (paarzehige Huftiere, Paarzeher) i Unpaarhufer (Unpaarzeher).

⁵ Kratice rječnika navedene su uz naslove u popisu literature.

⁶ Profeta i Novosad (1999) za *papak* navode češki ekvivalent *paznecht*, ali ne i *kopyto*. Češki jednojezični rječnici, npr. oni u mrežnom projektu LEXIKO (<http://lexiko.ujc.cas.cz>), uopće ne navode *paznecht*, što upućuje na to da je uporaba riječi više ograničena na struku nego u slovačkom, gdje je *paznecht* potvrđen u KSSJ i SSJ.

Slovački nazivi *ratica*, *paprčka* i *paznecht* rabe se ograničeno, više-manje među stručnjacima (npr. veterinarima), ali semantički nisu posve podudarni pa se *paprčka* i *paznecht* rabe i u značenju *šapa* ili *pandža* te u prenesenom značenju ljudske ruke ili *nokta*. Za *papak* poljski rječnici daju i naziv *racica* (ISJP), a ukrajinski *патуця* (RUS), što su također stručni nazivi ograničene uporabe. Većina govornika spomenutih jezika ne poznaje te stručne pojmove.

U prenesenom značenju riječ *papak* nema formalnoga ekvivalenta u većini slaven-skih jezika. Uz osnovno značenje Anićev rječnik iz 1998. navodi tri prenesena značenja: „*pren. iron.* nožni prsti u čovjeka; *žarg.* cipela; *deprec. razg.* prostak, seljačina, primitivac, onaj koji se spušta s kamenjara ili dolazi iz zaostalih krajeva u gradove.“ Slična prenesena značenja daje i Anićev rječnik iz 2003., koji je precizniji u opisu trećega značenja: „*razg. pejor.* onaj koji se spušta s kamenjara ili dolazi iz zaostalih krajeva u gradove **a.** prostak, seljačina, primitivac **b.** bezvezant, niškoristi [*on je papak, ništa on ne razumije*]“. Sabljak u rječniku žargona iz 1981. navodi samo tri značenja: „cipela; noga; čovjek na visokom položaju“, ali u najnovijem rječniku iz 2013. proširuje definiciju pa mu je *papak*: „cipela; noga; čovjek na visokom položaju; plašljivac, kukavica; beskičmenjak; papučar; prostak, seljačina, primitivac; žrtva prevare“, dok je augmentativ (pejorativ) *papčina* samo: „glupan, budala; beskičmenjak; plašljivac, kukavica; papučar“. Internetski izvori i nacionalni korpus otkrivaju da *papak* osim nožnih prstiju u čovjeka znači i stopalo i prste ruke, npr.

Masna domodrpatorska mažnjavanja silne love. Prohujalo sve pokraj mene. Da me barem i malo očešalo. Zalijepilo se za moje sirotinjske **papke**. Ovako, gdje si bio – nigdje. Što si radio – ništa (*Vjesnik online*, 07. 12. 2004., HJR).

„Rekoh li pravo, milostivi gospodine,“ okrenu se k Tahu, koji se je medju tim približio bio, te župnika gledao porugljivim okom. „Pravo, pravo! Maži si svoje **papke** svetim uljem, pa ćeš dobiti krila!“ odvrnu Tahi (August Šenoa (1885): *Sabrane pripoviesti*, HJR).

Starcu šikne krv u glavu. Opipa štap i odlučni ne pobjeći, makar mu se smrzli svi **papci** (Sida Košutić (1940): *S naših njiva. Bijele tišine*, HJR).

Kad se značenje prenosi na ljudski karakter očito je u suvremenom hrvatskom žargonu rijetko kada riječ o prostaku i primitivcu, iako najnoviji Sabljakov rječnik (2013) potvrđuje i to. Najčešće je to osoba (obično muška) slaba karaktera, nesigurna, nespособna, popustljiva, pokorna (obično ženi), naivna, plaha ili strašljiva, ukratko osoba koja po patrijarhalnim mjerilima nema osobine „muškosti“, npr.

... na domak trajektu, ispred vaše stare „četvorke“ u red uleti „glanc“ novi crni BMW. Tip je, jasno, pretekao cijelu kolonu i jednostavno zaključio da ste upravo vi taj „**papak**“ ispred kojeg će bezbolno uletjeti (*Večernji list*, 10. 07. 2000).

Nikada nisam bio mangup „na prvu loptu“, nikada nisam prvi provocirao i bahatio se, ali s druge strane, nisam bio ni **papak** (*Slobodna Dalmacija*, 06. 03. 2003).

Na nagovor supruge i oca Šobot je otišao na razgovor pomirenja s Rajkom i Zecom, ali su ga ovi, tvrdi svjedokinja, ismijali rekavši mu „da je **papak**“ (*Vjesnik*, 19. 02. 2002).

U nedjelju su IZBORI i nemoj biti **papak**, nego izađi na njih! (*Slobodna Dalmacija*, 22. 11. 2003).

Dapače, spominju se strpljenje i tolerancija, obilježja „**papka**“ koji dopušta da ga žena vrti oko malog prsta. (*Vjesnik*, 02. 09. 2000)

Zar smo toliko nesigurni u sebe (po naški, **papci**) da ćemo dopustiti da nas drže u čekaonici u nedogled? Zar nisu neki narodi rekli da, zasad, ne žele u tu i takvu Europu? (*Vjesnik*, 13. 11. 2003).

... da je u trenutku kada su preuzeli pjesmu ona postala njihovo vlasništvo. Malo su se zabunili. Kao, mi smo **papci**, a oni sve znaju (*Slobodna Dalmacija*, 23. 02. 2001).

U značenju obilježene društvene kategorije (provincijalci, primitivci) *papak* i *papci* su najvjerojatnije preuzeti iz bosanskoga žargona, jer se i pojavljuju u takvom kontekstu:

U vrijeme moga studiranja u Sarajevu raju su činili mladi zgubidani, šibicari, propali studenti i sirotinja svake vrste, dok su **papci** bili svi ostali (*Slobodna Dalmacija*, 25. 01. 2001).

Onaj tko ne zna sitnim podvalama „izvozati“ sugovornika može biti samo **papak**, pa bio on i akademik. Naravno, **papci** su bili svi došljaci iza sarajevskih brda, a mali broj se uspio ugurati u raju. Zato je Mesić mogao najjače uvrijediti Jelavića da ga je nazvao **papakom** (*Slobodna Dalmacija*, 25. 01. 2001).

U prenesenom značenju hrvatskome je najbliži *papak* u bosanskom⁷ i srpskom,⁸ *parkelj* u slovenskom⁹ te djelomično *kopyto* u češkom¹⁰ (u slovenskom, češkom i slovačkom *kopito* se odnosi i na „vraga“¹¹).

⁷ U RBJ (2007) uz *papak* se navodi preneseno značenje ‘neznalica’, ‘skorojević’ te žargonizam ‘dobre ženske noge’.

⁸ U RSJ (2011) navedeno je preneseno značenje ‘prst u čovjeka’ (Боли га папак), pri čemu se ne određuje je li to prst na nozi ili na ruci. U srpskom rječniku navodi se i frazem *отегнути нанке* (пеј. умрети).

⁹ Kafol i Mirjanić (2006) za *papak* navode i preneseno značenje: 1. parkelj, 2. kmetavzar, neotesanec. U SSKJ (1979) navodi se *parkelj* u prenesenom značenju za ruku ili prste u čovjeka (Pokaži mi svoje parklje) te u značenju ‘vrag’ (črn parkelj) i ‘krampus’ – pratilac sv. Nikole.

¹⁰ U češkom *kopyto* ima i preneseno značenje ‘budala’, ‘glupan’, ‘nespretnjaković’ (SSJČ).

¹¹ Na vraga asociraju metafore koje su se na razne načine frazeologizirale – u slovenskom *hudičevo kopito* (SSKJ), u češkom *čertovo kopytko* (Č) i u slovačkom *čertovo kopyto* (KSSJ).

Personifikacija papka ima svoju semantičku pozadinu u našem (hrvatskom) asocijativnom *sustavu*. Papak ponajprije asocira na ovcu (kad je riječ o naivnosti i pokornosti „biti ovca“ i „biti papak“ gotovo je istoznačno), a zatim na kozu, svinju i druge domaće papkare. Njih doživljavamo kao sitnu stoku, životinje kojima se ne može pripisati nikakvo dostojanstvo (kao npr. tipičnome kopitaru – konju). Iako je *papak* u suvremenom diskursu *samo* etiketa, metafora semantički bliska pojmovima *kukavica*, *šonjo*, *luzer*, *papučar* i sl., mogućnost da se ona frazeologizira pokazuju sklopovi s glagolom *ispasti*,¹² odnosno s glagolima u značenju ‘pokazati se’, ‘ponašati se’ u poredbenim konstrukcijama, npr.

Pokušajte zamisliti scenu: na poslu ste gadno zeznuli, pred kolegama vam je tip iz računovodstva dokazao da nemate pojma, **ispali ste papak** i neznalica (*Večernji list*, 14. 01. 2001).

Zbog strateške pogreške Edina Mujčina ja **sam ispao papak** (*Slobodna Dalmacija*, 18. 03. 2003).

Ako odemo vani i ne napravimo nikakvu frku, propast će nam gostovanje i **ispast ćemo papci** (*Slobodna Dalmacija*, 20. 07. 2002).

Ma, **igrali su ko zadnji papci**, nije ni čudo da su izgubili. Nisu imali nijednu pravu šansu, a nemreš zabit gol... (*Večernji list*, 14. 04. 2003).

Budući da u većini slavenskih jezika izvan spomenutoga kruga nismo našli potvrdu o sličnim prenesenim značenjima meronima *papak*, naša je pretpostavka da se u njima neće lako naći ni ekvivalenti hrvatskim frazemima s tom sastavnicom.

3. *Papak* i slični meronimi u hrvatskoj i slavenskoj frazeologiji

Istraživanja frazema s različitim meronimima životinjskih udova pokazuju zanimljive semantičke poveznice među slavenskim jezicima. Polazeći od hrvatskoga u analizi ćemo se detaljnije posvetiti značenjski bliskim frazemima sa somatski bliskim meronimom ili holonimom u pojedinim slavenskim jezicima. Navest ćemo i primjere slavenskih frazema za koje u hrvatskom ne postoji semantički ekvivalent s takvom sastavnicom, odnosno one koji u hrvatskom frazeološkom ekvivalentu nemaju traženi meronim ili pripadni holonim.

Uspoređeni (ovjereni) somatski frazemi mogu se na osnovi njihovih formalnih i semantičkih sličnosti i razlika razvrstati u četiri skupine (usp. Turk i Opašić 2008: 19) u kojima se očituje:

1. leksemna podudarnost frazemske sastavnice i pozadinske slike,
2. djelomična leksemna podudarnost frazemske sastavnice i sličnost pozadinske slike,

¹² Pod natuknicom **ispasti** Anić (2003) u frazeme ubraja i primjer „**ispasti budala 1.** osramotiti se ili učiniti što zbog čega se ostavlja dojam budale **2.** doživjeti nezahvalnost, pokajati se zbog učinjene usluge, pokazane dobrote i sl.“

3. leksemna nepodudarnost frazemske sastavnice i sličnost pozadinske slike,
4. leksemna nepodudarnost frazemske sastavnice i različitost pozadinske slike.

Terminološke razlike koje nam otežavaju preciziranje značenja izabrane frazemske sastavnice naveli smo u 1. poglavlju. Budući da su *papkar* ili *kopitar parnoprstaš* (Artiodactyla) i *kopitar neparnoprstaš* (Perissodactyla) kohiponimi nadređenoga pojma *kopitar(i)* (Ungulata), *papak* i *kopito* su po istoj logici komeronimi holonima *noga*. Iako je osnovni leksički ekvivalent hrvatskome meronimu *papak* u većini slavenskih jezika *kopito*, pitanje je kakvu asocijaciju na taj pojam imaju govornici jezika u kojima nema leksema *papak* (u značenju: stopalo parnoprstaša, npr. ovce, koze, svinje, krave...). Osim konteksta, jasniji odgovor na to pitanje donekle mogu dati i frazemi s tim meronimom.

Po strogo terminološkom kriteriju najmanje bismo frazema s meronimom **papak** imali u 1. skupini, tim više što frazeološke usporedbe pokazuju da **papak** u hrvatskom i **kopito** u većini slavenskih jezika nisu potpuni semantički ekvivalenti, naime, **kopito** je semantički širi pojam i u drugim slavenskim jezicima može asociirati na stopalo konja, ali i na stopalo bilo kojega papkara. Na pitanje jesu li **papak** i **kopito** značenjski podudarni ili nepodudarni (ko)meronimi u pojedinim slavenskim frazemima ne može jednoznačno odgovoriti ni pozadinska slika. Da bismo ih svrstali u određenu skupinu, moramo se osloniti i na konceptualno poimanje životinjskoga svijeta, odnosno na specifična, kulturološki uvjetovana metaforička obilježja životinjskih meronima. Iz tih se razloga isti meronimi mogu pojaviti u različitim skupinama frazema, npr. meronim **kopito** pojavljuje se u svim skupinama, ali ne pripada uvijek semantički ekvivalentnim frazemima.

Značenjska povezanost meronima **papak** i **kopito** nužno navodi ne samo na frazeme sa sastavnicom **kopito**, nego i na one s meronimnim sastavnicama **šapa**, **pandža** i sl. Stoga pod meronimnom sastavnicom životinjskih udova (**papak** i dr.) podrazumijevamo i druge lekseme koji označavaju životinjske „prste“ i pripadaju holonimu *noga*, kao i one koji se u frazemima pojavljuju kao zamjenjive varijante ili kao sinonimi meronima „prsti“, a pripadaju hiperonimu *životinja*. U takvim frazemima **noga** može biti zamjenjiva varijanta meronima **papak** i **kopito**, ali **ruka**, **šaka** i sl. kao zamjenjive varijante meronima **šapa**, **pandža** i sl., unatoč semantičkoj bliskosti frazema, u pozadinskoj slici ipak nemaju životinjsko nego ljudsko tijelo. Ta nam razlika ne dopušta da meronime holonima *noga* i *ruka* svrstamo u istu skupinu. Isto načelo vrijedi i za istoznačne i blisko značne frazeme s meronimima **prst** i **nokat**, koji u pozadinskoj slici imaju ljudske meronime holonima *ruka*, a ponegdje i *noga*.

3.1. Frazemi s podudarnim meronimom i istom pozadinskom slikom

Najviše frazema pod natuknicom PAPANAK sadrži Matešićev rječnik (M), gdje se 5 istoznačnih frazema (od ukupno 13) pojavljuje u formalno (leksički, morfološki i kvantitativno) manje ili više sličnim varijantama. Tako se cijeli korpus može sažeti na 8 frazema različitih značenja, od kojih je manji broj potvrđen i u drugim hrvatskim rječnicima:

imati (pružati) <svuda> svoje papke (M), tu su čiji papci (A)

izvući papke (M)

ne ostaviti papka (M)

otegnuti papke (M, HFR, HRR, MT, MR, MSK, A) – s varijantama: ispružiti

papke, odapeti papke (papcima), otegnuti papke (papcima) (M)

tek što nije ohladio papke (M)

pokazati (otkriti) papak (papke) (M, A)

skupiti papke (M, A), saviti (maknuti) papke (A)

zabosti (zakopati i sl.) papke u ledinu (M)

Većina ovih frazema danas se u komunikaciji rabi vrlo rijetko. Češće se pojavljuju istoznačni frazemi s drugim sastavnicama i drugačijom pozadinskom slikom (v. 3.3. i 3.4.). Učestalost navedenih frazema u hrvatskom razgovornom jeziku teško je potvrditi, ali noviji hrvatski frazeološki rječnici s primjerima iz suvremenoga standardnoga jezika, kao i različiti hrvatski jezični korpusi, pokazuju da je ona vrlo niska ili nikakva. Mogući razlog tome je što korpus frazema u Matešićevu rječniku pripada i hrvatskome i srpskome jeziku,¹³ a sadrži i arhaične i regionalne frazeme koji nam nisu poznati i teško ih je potvrditi u suvremenim hrvatskim tekstovima. Budući da Matešić uz frazeme sa sastavnicom **papak** bilježi i sve njihove hrvatske istoznačnice i bliskoznačnice s drugim leksemnim sastavnicama i drugačijim pozadinskim slikama, takve ćemo frazeme uz gore navedene (sa sastavnicom **papak**) razvrstati u druge skupine i objasniti njihova značenja.

Jedini frazem iz gornjega popisa, koji pod natuknicom PAPAK bilježe svi hrvatski jednojezični i dvojezični frazeološki i opći rječnici, je frazem **otegnuti papke** u značenju ‘umrijeti’. Za razliku od Matešića HFR ga navodi bez ijedne varijante, što je u skladu s učestalošću toga frazema u govoru i literaturi, jer je glagol *otegnuti* slikovitiji od varijantnoga *ispružiti*, a glagol *odapeti* funkcionira samostalno kao žargonizam sa značenjem ‘umrijeti’.

Pozadinska slika frazema **otegnuti papke** ružna je slika smrti životinje, samoga kraja njezine agonije, koji se očituje prestankom trzaja, smirivanjem i konačnim opuštanjem udova (nogu). Svršenost je u frazemu izražena i glagolskim vidom, bez nesvršenoga vidskoga parnjaka. Frazem je preuzet iz ruralnoga svijeta, koji prema domaćim životinjama ima hladan, realističan odnos, a primijenjen na čovjeka uvijek ima negativnu, štoviše deprecijativnu konotaciju. Sa spoznajnoga gledišta frazem pripada konceptu smrti. Slična slika smrti s istom konotacijom pojavljuje se i u frazemima drugih (ne svih) slavenskih jezika.

Iako u slovenskom postoji potpuni leksički ekvivalent nazivu *papak – parkelj*, pl. *parklji*, s tom sastavnicom ne postoji frazem u značenju ‘umrijeti’. Ne navodi ga ni Kerber u svome frazeološkom rječniku ni drugi slovenski rječnici kojima smo se

¹³ U primjerima koje potpisuje redakcija to je ponegdje teško razlučiti. Jedino uz frazem **ne ostaviti papka** u značenju ‘ne ostaviti traga iza sebe’ Matešić navodi primjer iz srpske književnosti, ali se istoznačni ili bliskoznačni frazem sa životinjskim meronimom ne pojavljuje ni u hrvatskim ni u drugim slavenskim jezicima.

služili.¹⁴ Kao ekvivalent frazemu **otegnuti papke** potvrđen je samo frazem s ljudskim meronimom **peta**, koji zbog drugačije somatske sastavnice pripada 3. skupini, te glagol *iztegnuti se* (K) koji odgovara hrvatskom *odapeti* u značenju ‘umrijeti’.

Najčešći leksički ekvivalent nazivu meronima *papak* u većini slavenskih jezika je, kao što smo vidjeli, *kopito*. Iako je taj meronim dvoznačan, on je unutar koncepta smrti jedina moguća sastavnica slavenskih frazema podudarna s hrvatskom sastavnicom **papak**. Pozadinske slike s tim sastavnicama preklapaju se potpuno ili gotovo potpuno, što pokazuju i sljedeći primjeri.

Slovački ekvivalenti frazemu **otegnuti papke** iskazuju se varijantama pod natuknicom KOPYTO: **striasie kopytami, otrčí kopytá, už je hore kopytami** (SSJ), odnosno **striasť kopytami (krpcami), otrčit' kopytá (päty)** (KSSJ, MSK). Glagolske sastavnice *stresti, trznuti, izvrnuti* stoje i uz dvije varijantne sastavnice – uz ljudski meronim **peta** i uz vrstu obuće (*krpec*), koje zbog drugačijih pozadinskih slika pripadaju 3. i 4. skupini frazema.¹⁵

Poljski frazemi pod natuknicom KOPYTO – **wyciągnąć kopyta** (CZP, BR, MP, PHR) i **strzelić kopytami w kalendarz** (CZP) – jednoznačni su ekvivalenti frazemu **otegnuti papke**. Drugi, u doslovnom značenju *pogoditi kopitima kalendar*, slikovito kazuje da je vrijeme života isteklo. Varijantni frazem **wyciągnąć nogi** (MP, BR, PHR) s holonimom **noga** pripada 3. skupini.

Uz brojne frazeme sa značenjem ‘umrijeti’ frazemu **otegnuti papke** i u ruskom odgovaraju frazemi **откинуть (отбросить) копыта i протянуть ноги** (HRR, RHR, MT). Potonji frazem s holonimom **noga** pripada 3. skupini.

Frazem **tek što nije ohladio papke** (M) u značenju ‘tek što nije umro (o čovjeku na samrti)’, koji također pripada konceptu smrti (particip **ohladio** u govoru se najčešće zamjenjuje participom **otegnuo**), nije potvrđen u drugim hrvatskim rječnicima i teško mu je pronaći strukturni ekvivalent sličnoga značenja. Za značenjski bliske frazeme sa sastavnicom **duša** (npr. **duša je na jeziku komu**, HFR) postoje u slavenskim jezicima frazeološki ekvivalenti, ali nije pronađen ni jedan s nekim animalnim meronimom.

¹⁴ Uz frazem **otegnuti papke** u rječniku MR stoji slovenski ekvivalent **stegniti parklje**, što ne potvrđuje ni jedan slovenski rječnik (navodi se značenje ‘posegnuti za nečim tuđim’, odnosno ‘hoteti si prisvojiti kaj’). Međutim, u korpusu Gigafida nalazi se i primjer sa značenjem ‘umrijeti’ iz revije Mladina: „In še nagradno vprašanje: koliko prašičev mora vsak teden stegniti parklje za pečenke, krvavice in pečeni-ce...”

¹⁵ Našu analizu otežava činjenica da u različitim rječnicima (frazeološkim i općim), bez obzira na vrijeme njihova nastanka, nije ujednačeno određen položaj, odnosno učestalost meronimnih i alternativnih sastavnica pojedinih frazema. Npr. slovački rječnici ne preciziraju što je osnovna (primarna, najučestalija), a što varijantna sastavnica frazema **otrčit' kopytá (päty)**, a Smiešková (1989) ne navodi ni jedan frazem s tim sastavnicama.

3.2. Frazemi s djelomično podudarnim meronimima i sličnom pozadinskom slikom

U ovu su skupinu svrstani frazemi sa somatskim sastavnicama koje u hrvatskom imaju značenje drugih meronima životinjskih udova.

Usporedba hrvatskih frazema sa sastavnicom **papak**, a posebno **otegnuti papke**, i slavenskih frazema s meronimom **kopito** otvara pitanje u kojim se hrvatskim frazemima pojavljuje **kopito** i koji su slavenski ekvivalenti takvih frazema.

Pod natuknicom KOPITO u hrvatskim se rječnicima pojavljuje frazem **pod čijim kopitom** (HFR, A), što znači ‘pod čijom vlašću’. Frazem pripada konceptu moći, a vlast (moć, silu, snagu) u pozadinskoj slici simbolizira meronim snažnoga kopitara neparnoprstaša, ponajprije konja. Zanimljivo je da unatoč bogatoj frazeologiji sa sastavnicom **kopito**, posebno u slovačkom, češkom i slovenskom, u tim jezicima ne postoje frazemi s tom sastavnicom u okviru koncepta moći. Frazeološke ekvivalente nalazimo u ruskom i ukrajinskom, ali u oba s varijantnom sastavnicom **peta** pa oni zbog drugačije pozadinske slike (peta je meronim ljudske noge) pripadaju 3. skupini. Iz istoga razloga frazeološke istoznačnice sa sastavnicom **jaram** ili **čizma** pripadaju 4. skupini.

Osim frazemom **pod čijim kopitom** u hrvatskom se koncept moći iskazuje i frazemima **biti u čijim šapama** (M) i **biti (naći se) u čijim pandžama (kandžama)**¹⁶ (HFR). Pozadinske slike nisu iste, ali nisu ni bitno promijenjene, jer alternativne imeničke sastavnice frazema ne utječu na njihovo zajedničko semantičko obilježje ‘biti u čijoj vlasti’. Mogući kolokat *živjeti* uz frazem **pod čijim kopitom**, koji se ne pojavljuje uz frazeme s meronimima **šapa** i **pandža (kandža)**, također nema semantičkoga utjecaja na sam frazem.

Meronimnu sastavnicu **šapa** i **pandža (kandža)** ima većina frazema pomoću kojih se i u hrvatskom i u drugim u slavenskim jezicima iskazuje koncept moći. Pritom se **šapa** pojavljuje i kao meronim životinjske noge i kao holonim pojma **pandža (kandža)**. U pozadinskoj slici može biti mačka (iz porodice zvijeri) koja na prednjim šapama ima pet prstiju (a na stražnjima četiri) s pandžama koje može uvući, može biti i jastreb ili orao (iz porodice ptica) s oštrim savijenim pandžama na svojim prstima, ali je vjerojatnije da u slavenskim jezicima moć simbolizira medvjed, velika i snažna zvijer koja pripada neparnoprstašima i ima šape s pet prstiju s pandžama koje se ne mogu uvući.

Razlike između semantički istih ili bliskih frazema kojima se iskazuje pozicija subjekta, nositelja moći ili vlasti, i onih kojima se iskazuje položaj objekta, potčinjenoga nečijoj moći ili vlasti, nisu samo strukturne naravi, nego se ponegdje temelje na različitim pozadinskim slikama koje se očituju u raznim varijantama.

¹⁶ U većini općih rječnika *pandža* i *kandža* navode se kao sinonimi, a noviji hrvatski frazeološki rječnici daju prednost *pandži*. Prema jezičnom osjećaju hrvatskih govornika *pandža* se češće doživljava kao meronim noge sisavaca, a *kandža* kao meronim ptičje noge. Takvu razliku navodi i Wikipedia: „Iako su službeno te riječi sinonimi, postoje nijanse u primjeni – “kandža” se češće koristi za ptice, a “pandža” za životinje (i ljude, pa odatle prezime Pandžić).“

Poziciju subjekta (nadređenoga) u hrvatskom iskazuju frazemi u značenju ‘staviti *koga*, što pod svoju kontrolu (vlast), zagospodariti *kim*, čim’ – **staviti šapu na koga**, **na što** ili **staviti pod svoju šapu koga**, **što** (HFR). Ruski im je ekvivalent **наложить / налагать лапу (руку) на кого, на что** (HRR), ukrajinski **накласти / накладати лапу на кого** (SUM), češki **dostat někoho, něco do spárů (drápů, klepet, pazourů)** (CZP), poljski **dostawać kogoś, coś w swoje ręce (szpony)** (CZP), a slovenski **dobiti koga, kaj v svoje kremplje** (K). U ruskom i ukrajinskom frazemu osnovni je meronim **šapa** (kao i u hrvatskom), u slovenskom **pandža**, češki ima najviše varijanti meronima **pandža**, a u poljskom je **pandža** varijanta osnovne sastavnice **ruka**.

Poziciju „moćnika“ iskazuju i istoznačni frazemi **držati u <svojim> šapama koga**, odnosno **držati u <svojim> pandžama (kandžama) koga** (HFR), kao i njegovi slavenski ekvivalenti s alternativnim meronimima **šapa** i **pandža** – ruski **держатъ в лапах (когтях, руках, кулаке) кого, что** i **держатъ под <своей> лапой кого** (HRR), ukrajinski **тримати (держати) в кігтях кого, що** (SUM), češki **držet (mít) někoho v drápech** (BR) i slovenski **držati (imeti) koga, kaj v <svojih> krempljih** (K). Poljski ekvivalent sa sastavnicom **šaka** pripada 3. skupini frazema.

Poziciju objekta, podčinjenoga nečijoj moći ili vlasti, iskazuju frazemi s istim meronimima životinjske noge. Najviše bliskoznačnih frazema pojavljuje se u značenju ‘pasti / padati pod čiju vlast’ – **dospjeti / dospijevati u čije šape** (HRR), kojima potpuno (strukturno, slikovno i semantički) odgovara ruski frazem **попасть / попадать (попасться / попадаться) в лапы (под лапу) кого (<к> кому)** (HRR), a djelomično, s meronimom **pandža**, i ukrajinski **потрапити / потрапляти в пазури кого** ili **опинитися / опинятися в пазурах кого, чого** (SUM), češki **dostat se někomu do drápů** (BR), slovački **dostat’ sa niekomu, do niečich pazúrov** (SSJ), poljski **wpaść w czyjeś pazury (szpony)** (BR, PHR) te slovenski frazem **pasti v kremplje koga, česa** (K). Slovački frazemi s holonimom **ruka** i meronimom **šaka** pripadaju 3. skupini.

Frazemima sa strukturom **biti u čijim šapama** (M) i **biti (naći se) u čijim pandžama (kandžama)** (HFR), u značenju ‘biti pod čijom vlašću’, ‘biti u čijoj vlasti’, u slovenskom odgovara frazem **znajti se v krempljih koga, česa** (K), u ruskom **быть в когтях (лапах, руках, кулаке) у кого** – s varijantnim meronimima **šapa**, **ruka** i **šaka** (HRR) te u ukrajinskom **бути в кігтях кого** (SUM). Frazemi bliskoga značenja sa sastavnicom **jaram** pripadaju 4. skupini.

Poseban izraz moći iskazuju slavenski frazemi s meronimom **pandža** u značenju ‘spasiti, osloboditi *koga*, što od čije vlasti’ i ‘osloboditi se čije vlasti’ za koje u hrvatskim frazeološkim rječnicima nema zabilježenih ekvivalenata sa životinjskim meronimima. Semantički im odgovaraju hrvatski frazemi s ljudskim meronimom **šaka**, koji zbog drugačije pozadinske slike pripadaju 3. skupini.

3.3. Frazemi s nepodudarnim somatskim sastavnicama i sličnim pozadinskim slikama

U ovu su skupinu svrstani hrvatski frazemi s meronimima životinjske noge, koji u različitim slavenskim jezicima imaju frazeološke ekvivalente s drugačijim meronimnim sastavnicama. Zajednička im je karakteristika što u njima meronimi životinjske noge

alterniraju i s meronimima ljudskih udova, stvarajući sličnu pozadinsku sliku. Slavenški su frazemi semantički ekvivalentni ponajprije hrvatskim frazemima s meronimima **papak** i **kopito**, a zatim **šapa**, **pandža** i dr., bez obzira na njihovu pripadnost određenom konceptu.

Frazem **imati (pružati) <svuda> svoje papke** (M) u značenju ‘prikriveno se miješati u tuđe poslove, prikriveno utjecati *na što*’ u hrvatskom najčešće zamjenjuju druga dva frazema: **imati <svoje> prste u čemu** (HFR, M) i **pustiti / puštati <svoje> pipke** (HFR, M, MSK), dakle frazem s ljudskim meronimom **prst** koji pripada holonimu *ruka* ili frazem sa životinjskim, ali „morskim“, meronimom **pipak** koji pripada holonimu *krak* (npr. hobotnice).

Ekvivalent hrvatskom frazemu **imati <svoje> prste u čemu** (HFR, M) sa sastavnicom **prst** pojavljuje se u većini slavenskih jezika, npr. u češkom **mít v něčem prsty** i **strkat do něčeho prsty** (CZP), u slovačkom **mať v niečom <svoje> prsty** (KSSJ, S) i **pchať do niečoho prsty** (SSJ, S), u poljskom **maczać w czymś palce** (CZP).

Frazemu **otegnuti papke** (v. 3.1.) u ovoj skupini odgovara slovenski ekvivalent s meronimom ljudske noge **peta – iztegniti (stegniti) pete** (K), kao i slovački – **otrčit’ päty** (KSSJ, MSK), varijanta učestalijega frazema s meronimom **kopito**. Ljudski meronim **peta** u ovom frazemu pripada pozadinskoj slici koja asocira na smrt čovjeka.

Ukrajinski ekvivalent frazemu **otegnuti papke** u značenju ‘umrijeti’ vezuje se samo uz holonim **noga – відкинути (простягти) ноги** (MT, SUM). U pozadinskoj je slici smrt životinje, kao i u ruskom frazemu **протянуть ноги** (HRR, RHSR, MT)¹⁷ – varijanti učestalijega **откинуть (отбросить) копыта** (HRR, RHSR).

Osim u značenju **otegnuti papke**, tj. ‘umrijeti’, poljski frazem s holonimom **noga – wyciągnąć nogi** (MP, BR, PHR) znači i **protegnuti noge** (HFR), tj. ‘prošetati nakon duga sjedenja’. Ovaj je frazem primjer frazeoloških lažnih prijatelja.

Pod natuknicom PAPAK jedino Matešić navodi frazem **zabosti (zakopati i sl.) papke u ledinu** u značenju ‘pobjeći, umaći, dati se u bijeg’, ali pod natuknicom NO-KAT (meronim prsta) daje i istoznačni frazem **zabosti (zakopati, udariti) nokat (nokte) u ledinu** te frazem **zabosti nokat u ledinu** u značenju ‘poginuti’. U većini hrvatskih frazeoloških rječnika značenje prvoga frazema iskazuje se drugačije, npr. frazemima s meronimom *noge* **peta: podbrusiti pete, dati / davati petama vjetra** (HFR). Semantički ekvivalenti u značenju ‘pobjeći’ s meronimom **noga** su im npr. u češkom **vzít nohy na ramena** (Č, MSK), u slovačkom **vziať / brať nohy na plecía** (MSK, KSSJ), a u poljskom **brać / wziąć nogy za pas, dać nogę** (sa zamjenjivom sastavnicom **drapaka**) (CZP). Oni u značenju ‘poginuti’ s meronimom tijela **glava** pripadaju 4. skupini.

Hrvatskome frazemu **pod čijim kopitom** (HFR, A) semantički je najbliži ruski ekvivalent **под пятой у кого (чьей)** (HRR) i ukrajinski glagolski frazem koji pripada istome konceptu **під п’ятою бути у кого, чиею** (SUM), oba s varijantnom sastavnicom **peta** (primarna je sastavnica **jaram**), koja je meronim ljudske noge i u pozadinskoj je slici moćan čovjek, osoba koja nekoga drži u svojoj vlasti.

¹⁷ Ruski frazem s holonimom **noga**, ali s drugim glagolima – **вытянуть / вытягивать ноги** (HRR, RHSR), frazeološki je ekvivalent hrvatskome **protegnuti noge**.

Hrvatskim frazemima **držati u <svojim> šapama koga** i **držati u <svojim> pandžama (kandžama) koga** (HFR) semantički odgovara poljski ekvivalent **trzymać (mieć) kogoś w garści** (BR, PHR) te slovački **mat' (držat') niekoho v hrsti** (KSSJ, SSJ), u kojima se pojavljuje meronim ljudske ruke **šaka**.

U značenju 'pasti pod čiju vlast' hrvatskom frazemu **dospjeti / dospijevati u čije šape** (HRR) semantički odgovaraju slovački frazemi s ljudskim holonom **ruka – padnúť do rúk niekoho** i s meronimom **šaka – dostat' sa pod päst' niekoho** (SSJ).

Budući da u značenju 'spasiti, osloboditi koga, što od čije vlasti' i 'osloboditi se čije vlasti', u hrvatskim frazeološkim rječnicima nema zabilježenih ekvivalenta slavenskim frazemima s meronimom **pandža**, njima su semantički najbliži hrvatski frazemi s ljudskim meronimom **šaka**. Npr. češkim frazemima **vyrvat něčo, někoho z něčích drápů (spárů)** i **vyrvat se ze spárů (drápů, klepet, pazourů) někoho** (BR, CZP), slovačkome **vytrhnúť niekoho, niečo (sa) z pazúrov niekoho, niečoho** (SSJ) i poljskome **wyrwać coś, kogoś z czyich szponów** (BR, CZP) odgovara hrvatski frazem **izvući se (koga) iz čijih šaka** (M), koji u pozadinskoj slici ima ljudskoga „moćnika“.

Frazemi u značenju 'upletati se u tuđe stvari' i sl. koji sadrže meronim životinjske noge (kao npr. u češkom) pripadaju 4. skupini, jer se u hrvatskom i u većini slavenskih jezika iskazuju značenjskim ekvivalentima s ljudskim meronimom **nos**, koji pripada holonimu *glava*.

3.4. Frazemi s nepodudarnim sastavnicama i različitim pozadinskim slikama

Ovoj skupini pripadaju hrvatski i slavenski frazemi u kojima meronimi životinjske noge alterniraju s drugim somatizmima, životinjskim ili ljudskim, kao i oni frazemi u čijem sastavu nema somatizama. Riječ je o frazeološkim ekvivalentima s različitim nosivim sastavnicama koje mijenjaju pozadinsku sliku, pri čemu frazemi zadržavaju najmanje jedno zajedničko semantičko obilježje.

Frazem **izvući papke** u značenju 'sretno se izvući iz neugodne, opasne situacije' ne potvrđuje ni jedan hrvatski frazeološki rječnik kojim smo se služili, a značenje mu se obično iskazuje samo glagolom *izvući se* ili frazomom **izvući se / izvlačiti se (iskopati se i sl.) iz škripca** (HFR). Somatsku sastavnicu nemaju ni drugi slavenski ekvivalenti, npr. slovački **vybřdnúť z kaše** (KSSJ) ili ruski **выйти / выходить из тупика, выпряться / выпряться из тисков** (RFR).

Frazem **pokazati (otkriti) papak (papke)** u značenju 'otkriti se, odati se' bilježe samo dva hrvatska rječnika (M, A), dok istoznačni frazem **otkriti / otkrivati <svoje> karte <komu>** (HFR), u značenju 'pokazati / pokazivati svoje prave namjere, prestati / prestajati skrivati svoje namjere (mišljenje), očitovati se do kraja', nalazimo u svim rječnicima. I drugi slavenski jezici imaju frazeološke ekvivalente s istom sastavnicom, npr. češki **odhalit (odkrýt) <svě> karty** (MSK), slovački **odkrýt' (ukázat') <svoje> karty** (MSK), poljski **odkrýć / odkrywać <swoje> karty** (MP), ruski **открыть / открывать <свои> карты** (RFR). Hrvatskome frazemu s meronimom **papak** djelomično su semantički ekvivalentni slavenski frazemi s meronimom **pandža** – češki **mít (ukazovat, vytahovat) drápy** (BR) i **ukázat / ukazovat (vystrkovat) drápky** (Č, CZP), slovački

vyrčit' (ukázat') pazúry (KSSJ), poljski **mieć (pokazać / pokazywać) pazurky** (BR, CZP) i slovenski **pokazati < svoje > kremplje** (K), koji imaju širok raspon značenja. Osim 'pokazati / pokazivati svoju lošu narav, svoje zle namjere' znače i 'pokazati svoju drskost, bezobzirnost ili svoju moć' (K: 'pokazati svojo predrznost, hudobnost; pokazati moć, sposobnost'). Primjeri u rječnicima potvrđuju da je riječ o neočekivanom otkrivanju prave, loše čudi ili pravih (skrivenih) namjera, suprotno prijašnjem suzdržanom ponašanju (npr. Č: „Byl to takový nenápadný člověk, ale sotva ho jmenovali vedoucím oddělení, začal ukazovat dráčky.“). Ovim frazemima semantički je najbliži hrvatski frazem **pokazati / pokazivati < svoje > pravo lice** (HFR) u značenju 'razotkriti / razotkrivati svoju pravu, neugodnu narav', koji s istom sastavnicom (**lice**), postoji i u drugim slavenskim jezicima. Zajedničko semantičko obilježje svih ovih frazema – 'odati se, razotkriti se' – pokazuje koliko su frazeološke razlike osjetljive i ovisne o kontekstu.¹⁸

U većini frazeoloških rječnika nije zabilježen ni frazem **skupiti papke** (M), **saviti (maknuti) papke** (A) u značenju 'povući se, skloniti se, pobjeći'. Takvo se značenje najčešće iskazuje frazom **podviti (podvući) rep** (HFR, M, MSK i dr.) s karakterističnim životinjskim meronimom **rep** i s pozadinskom slikom pokunjena ili prestrašena psa koji se povlači. Identičnu pozadinsku sliku imaju i drugi slavenski jezici, npr. češki **stáhnout (svěsit) ocas** (Č, CZP), slovački **stiahnuť chvost** (KSSJ), poljski **podwinąć (podkulić) ogon pod siebie** (CZP), slovenski **stisnuti (zvití) rep med noge** (K), ruski **поджать (подвернуть) хвост** (RFR), ukrajinski **підіграти хвоста** (SUM) itd.

Frazemu **otegnuti papke** u slovačkom – uza spomenuti (u 1. skupini) ekvivalent s meronimom **kopito (striasť kopytami, otrčit' kopytá)** semantički odgovaraju i varijante **otrčit' päty** i **striasť krpcami** (KSSJ, MSK). Prvome je frazemu nosiva sastavnica meronim ljudske noge **peta**, a drugome neka vrsta **opanka (krpec, g. krpca)**, lagane obuće (obično od lika), koja asocira na meronim ljudske noge – stopalo.

Češki semantički ekvivalenti frazemu **otegnuti papke** ne asociraju ni na kopita ni na životinje uopće, nego se najčešće pojavljuju pod natuknicom **BAČKORA**, tj. **papuča, šlapa** (u množini). U pozadinskoj slici frazema s tom sastavnicom – **natáhnout bačkory (brka, pérka), zaklepat (zatřepat) bačkorama** (Č, CZP, BR, MSK, PSJČ) – je čovjek na smrtnoj postelji, a kućna obuća na njegovim nogama asocira na posljednji trzaj udova, odnosno stopala. Varijante s glagolskim sastavnicama **otegnuti** i **zatřesti** pojavljuju se i pod natuknicama **BRKO, PÉRKO – ptičje pero, perce**, gdje se vjerojatno asocira na posljednji trzaj ptičjih krila.

Hrvatskome frazemu **pod čijim kopitom** (HFR, A) unutar koncepta moći odgovaraju frazemi: češki – **být pod jařmem (jhem) někoho** (CZP), poljski – **być pod czyimś butem (jarzmem)** (CZP), slovački – **žit' pod cudzím jarmom** (KSSJ), sloven-

¹⁸ Glagolske sastavnice **pokazati / pokazivati** navode (ili *zavode*) na frazeme sa somatskom sastavnicom **zub (zube)** u značenju 'oštro se usprotiviti, pobuniti se' (HFR) i **rog (rogove)** u značenju 'postati ratoboran, pobuniti se' (M), koji imaju drugačije semantičko obilježje (pobuniti se može i mirna, neratoborna osoba). Ipak, hrvatski frazem **pokazati / pokazivati zube komu** koji je naveden kao istoznačnica ruskome **показать / показывать зубы (когти) кому** s alternativnim sastavnicama **zub** i **pandža** (HRR, RHSR) upućuje i na djelomičnu semantičku podudarnost s frazemima u značenju 'odati se, razotkriti se'.

ski – **biti pod škornjem koga, česa** (K), ruski – **под игом у кого (чьим), под ярмом у кого (чьим)** (HRR) i ukrajinski – **бути під ярмом у кого** ili **у ярмі ходити те під чоботом чийм бути** (SUM). Većina ih ima sastavnicu **jaram**, a u poljskom, slovenskom i ukrajinskom i **čizma**, te pripadaju posve drugačijoj pozadinskoj slici. Istoznačne frazeme sa sastavnicama **jaram** i **čizma** bilježe i hrvatski rječnici.

Za sljedeću podskupinu frazema polazište su nam bili slavenski jezici s meronimima životinjskih nogu, koji u hrvatskom nemaju ekvivalente s takvom sastavnicom. Navodimo ih samo kao primjere koji upotpunjuju naše frazeološke usporedbe i pokazuju da bi i naša analiza frazema s izabranim meronimnim sastavnicama bila drugačija kad bi polazišni bio neki drugi slavenski jezik.

Tako je npr. slovenskim frazemima **pobрати kopita, pobрати šila in kopita** (K) u značenju ‘pokupiti svoje stvari i otići’ semantički blizak hrvatski **pokupiti (skupiti, uzeti i sl.) svoje krpice**. U pozadinskoj slici je osoba, vjerojatno *uvrijeđena*, koja raskida vezu i odlazi.

Dobar su primjer i češki, poljski, slovački i slovenski frazemi s meronimom **kopito**: češkome frazemu (**být, dělat všechno na jedno kopyto** (Č, CZP), slovačkome (**všetko je, robiť všetko na jedno kopyto** (KSSJ, SSJ), poljskome (**wszystko jest, robić wszystko na jedno kopyto** (BR, CZP) i slovenskom (**biti, iti po enem (istem) kopitu** (K) semantički odgovara hrvatski frazem (**biti, raditi**) <sve> **na isti (jedan) kalup** (HFR, M). U pozadinskoj slici slavenskih frazema je **kopito** u značenju obućarskoga kalupa (!) koji ima formu stopala i podsjeća na kopito u somatskom značenju.

Isto su tako češkome frazemu **v tom věží čertovo kopytko** i njegovu slovačkom ekvivalentu **v tom je čertovo kopyto** u hrvatskom semantički najbliži frazemi **<to> nije bez vruga** u značenju ‘<to> nije bez razloga, tu nešto nije u redu, iza toga se nešto krije’ (HFR) i **to nisu čista posla** u značenju ‘nešto je neispravno, protuzakonito, mutno’ (HFR, MSK).

Nadalje, poljskome frazemu **z kopyta** (PHR) hrvatski je semantički ekvivalent **kao iz topa** (HFR) u značenju ‘bez oklijevanja’, kojima je zajedničko semantičko obilježje ‘brzina, spremnost’.

Češkome frazemu **roznést někoho na kopytech** (Č, BR) i slovačkome **rozniesť niečo, niekoho na kopytách** (KSSJ) u značenju ‘potpuno poraziti koga’ semantički odgovara poljski **rozbić kogoś w pył** sa sastavnicom **prah** (BR) te ruski **разбить (разгромить) кого на голову** sa sastavnicom **glava** i **разбить (разгромить) в пух и <в> прах кого** sa sastavnicom **prah** (RFR), a značenjski im je u hrvatskom najbliži **potući (poraziti i sl.) do nogu koga** (HFR).

Češki frazemi **strkat do všeho, do něčeho pazoury (pracky) i strkal pracky, kam neměl** (CZP) u značenju ‘upletati se u tuđe stvari, miješati se u što, biti pretjerano znatiželjan’ iskazuju se sličnim strukturama s ljudskim meronimom **nos**, koji pripada holonimu *glava*, i to u hrvatskom **zabadati (gurati) <svoj> nos <u što>** (HFR), u poljskom **pchać (wkładać, wsadzać, wtykać) nos w coś** (CZP), u slovačkom **strkat’ (pchat’) nos do niečoho (do všetkého, niekde)** (KSSJ, SSJ, S), u ruskom **совать <свой> нос во что i соваться <своим> носом во что** (RFR).

U značenju ‘ukoriti *koga*, kazniti *koga*’ češki frazem **dát někomu přes pazoury** (CZP) s meronimom **pandža**, poljski **dać / dawać komuś po łapach** (CZP) s meronimom **šapa**, slovački **udriet’ (klepnút’) niekoho po prstoch** (SSJ) s meronimom **prst**, ruski **дать / давать по рукам кому** (RHSR) s holonimom **ruka** i hrvatski **dati komu po prstima** (M) imaju različite pozadinske slike, ali ih sve povezuje holonim *udovi*. Analogni odnosi očituju se i u frazemima sa značenjem ‘biti kažnjen’ – češki **dostat přes pazoury** (CZP), poljski **dostać / dostawać po łapach** (CZP), slovački **dostať po prstoch** (SSJ), ruski **получить / получать по рукам** (RFR) i hrvatski **dobiti / dobiti po prstima** (HFR).

Navedeni primjeri frazeoloških ekvivalenata s različitim somatskim i nesomatskim sastavnicama u različitim slavenskim jezicima pokazuju visoki stupanj semantičke podudarnosti. Isključimo li semantičke ekvivalente s nesomatskim sastavnicama, i u ovoj skupini frazema pozadinske slike rijetko su kada posve nepovezive i neusporedive.

4. Zaključak

Usporedba i analiza frazema sa sastavnicom **papak** i drugim meronimima životinjskih udova u hrvatskom i pojedinim slavenskim jezicima pokazala je ponajprije osnovne leksičke razlike između tih jezika. Nejasna razlika između papka i kopita te neprecizne definicije kopita u općim rječnicima ne mogu biti uzrok činjenici da se upravo ti meronimi (**papak**, odnosno **kopito**) ni u metaforičkom, personificiranom značenju ne pojavljuju u većini slavenskih jezika, a u frazeologiji uspoređenih jezika pojavljuju se rjeđe nego meronimi **šapa** i **pandža**. Vjerojatnije je uzrok u kulturološkim razlikama koje se očituju u različitim ljudskim iskustvima s ponašanjem životinja, ponajprije onih koje najbolje poznajemo i koje susrećemo u svojoj okolini, a ta su iskustva uvjetovana različitim odnosom prema domaćim životinjama koje imaju papke i kopita te onima koje imaju šape i pandže. Prosječan čovjek ne mora razlikovati kopitare parnoprstaše (papkare) od kopitara neparnoprstaša, ali ih seljak koji uz njih živi savršeno razlikuje. Njemu su krava, svinja, ovca, koza i konj ponajprije životinje od kojih živi, dok mu je mačka *samo* lovetica miševa, a pas mu je čuvar kuće i stoke. Urbani čovjek drugačije doživljava životinjski svijet pa se, pogotovo u svom zauzimanju za prava životinja, umnogom razlikuje od ruralnih ljudi. Za njega su papci možda neki gastronomski pojam, a kopita ga podsjećaju na konja, možda trkačega, dok za seoskoga čovjeka znače ponajprije brigu za zdravlje životinja. Odnos između čovjeka i životinje podrazumijeva i zahvalnost za njihovu korisnost i vjernost, a često znači i uzajamnu privrženost.

Frazeologija je svojevrsna memorija dugo stvaranih slikovitih i sažetih doživljaja svijeta i pokazuje ponajprije tradicionalan odnos prema životinjama, koji se zasniva na njihovoj vrijednosti i korisnosti za čovjeka. Stvarajući veliki broj svojih frazema na spoznajama o životinjama koje nas okružuju, mi jezično oblikujemo i svoj osjećaj moći, vlasti nad životinjama, a njihovu smrt (kao i smrt općenito) doživljavamo kao izraz krajnje nemoći i krajnje podređenosti *višoj* (ljudskoj) moći. Preslikavajući životinjsku moć i nemoć na svoj ljudski svijet, papke najčešće stavljamo u koncept smrti, a

šape i pandže u koncept moći. Velika semantička, leksička pa i strukturna podudarnost među frazemima uspoređenih slavenskih jezika, kakvu pokazuje pojava meronima i holonima životinjskoga tijela u frazemima koji pripadaju konceptu smrti i konceptu moći (vlasti), ne postoji u frazemima s istim meronimima izvan tih dvaju koncepata. Ta su dva koncepta nužno povezana upravo kad je riječ o domaćim životinjama, odnosno o njihovim udovima.

Slavenski jezici u frazeologiji pokazuju širok raspon značenja i vrlo široku uporabu meronima životinjske noge, koja se zbog kulturoloških razlika i različitih asocijacija na pojedine meronime razlikuje od jezika do jezika. Kako smo u svojoj analizi hrvatski uspoređivali pretežno sa zapadnoslavenskim (uključujući i slovenski) i istočnoslavenskim jezicima (isključujući bjeloruski), možemo zaključiti da se veća frazeološka podudarnost očituje na sociokulturnoj nego na tradicionalnoj genetskolingvističkoj razini. Drugim riječima, frazemi s izabranim meronimnim sastavnicama u primarnoj uporabi (npr. **šapa** i **pandža** u odnosu na **jaram**) pokazuju jaču povezanost pojedinih kultura zapadnoga (Slavia latina) i istočnoga (Slavia orthodoxa) kruga, i to s vidljivim pokazateljima njihova dodira. Tako npr. ukrajinski frazemi pokazuju bliskost s ruskom i poljskom frazeološkom baštinom, dok je slovenski blizak zapadnoslavenskim jezicima i hrvatskom, a slovački ponajprije češkome i poljskome, ali i hrvatskome. Osim manje zastupljenosti frazema s meronimom **papak** – **kopito** od onih s meronimima **šapa**, **pandža** i sl. u svim slavenskim jezicima, analiza pokazuje i različitu zastupljenost frazema s alternativnim sastavnicama **noga**, **šaka**, **prst** i dr., koje označavaju i životinjske i ljudske udove. Takve su sastavnice češće u istočnoslavenskim (ruskom i ukrajinskom) nego u zapadnoslavenskim jezicima, među kojima je poljski svojevrsni dodirni jezik. Različiti frazeološki ekvivalenti bez somatskih sastavnica opća su pojava u svim slavenskim jezicima, povezana s međujezičnim dodirima i utjecajima (npr. između slovenskoga i češkoga).

Budući da nam je polazište za ovu analizu bio hrvatski jezik, odnosno hrvatska frazeologija, izostavili smo mnoge slavenske frazeme s meronimnim sastavnicama životinjskih udova, koji u hrvatskom nemaju ekvivalenta sa sličnom ili nekom drugom somatskom sastavnicom (primjere smo pokazali u poglavlju 3.4.) ili ga nemaju uopće (takav je npr. slovački frazem **vyhodit' si z kopýtka** u značenju 'dobro se zabaviti'). Ovakvi bi se frazemi mogli izdvojiti u posebnu skupinu, ali to bi značilo da unutar nje treba poći od pojedinih slavenskih jezika na koje bi se primijenili isti klasifikacijski kriteriji kao i na hrvatski. Ovom smo analizom nastojali iscrpiti cijeli ovjereni hrvatski frazeološki fond s izabranim sastavnicama i pokazati koliko se frazeološko bogatstvo s istim ili sličnim relativno malim brojem leksema krije i u drugim slavenskim jezicima. Primjeri koji zbog različitih pozadinskih slika pokazuju djelomičnu semantičku podudarnost, posebice oni sa somatskim sastavnicama u skupinama 3.3. i 3.4., zahtijevaju detaljniju semantičku analizu i dobar su poticaj za temeljitije frazeološko istraživanje.

LITERATURA

- Bierich, Alexander. 1998. The semantic field „Death“ in Czech, Russian, Croatian and Serbian phraseology. U: *Europhras '97: Phraseology and Paremiology (Liptovský Ján, 2.–5. 9. 1997)*. Ďurčo, Peter (red.). Bratislava: Akadémia PZ. 17–23.
- Čermák, František. 1982. *Idiomatika a frazeologie češtiny*. Praha: Univerzita Karlova.
- Fink 1999 = Финк, Желька. 1999. Русские и хорватские фразеологизмы со значением ‘умереть’. U: *Studia Russica XVII*. Золтан, Андраш (red.). Будапешт: Будапештский университет им. Л. Этвеша, Факультет гуманитарных наук, Кафедра восточнославянской и балтийской филологии. 268–274.
- Fink-Arsovski, Željka. 2002. *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*. Zagreb: FF press.
- Hrnjak, Anita. 2001. O mogućnostima konceptualne i/ili tematske organizacije i obrade frazeologije. *Filologija*. 36–37: 189–200.
- Kovačević, Barbara. 2012. *Hrvatski frazemi od glave do pete*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Kulturni bestijarij*. 2007. Marjanić, Suzana; Zaradija Kiš, Antonija (red.). Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku – Hrvatska sveučilišna naklada.
- Ladan, Tomislav. 2006. *Etymologicon*. Zagreb: Masmedia.
- Menac, Antica. 2007. *Hrvatska frazeologija*. Zagreb: Knjigra.
- Opašić, Maja; Spicijarić Paškvan, Nina. 2011. Holonim *ruka* i njegovi meronimi kao sastavnice hrvatskih i talijanskih frazema. *Suvremena lingvistika*. 21: 57–85.
- Orłoś, Teresa Zofia. 2005. *Studia z frazeologii czeskiej i polskiej*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Tafra, Branka. 2005. *Od riječi do rječnika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Turk, Marija; Opašić, Maja. 2008. Supostavna raščlamba frazema. *Fluminensia*. 1(20): 19–31.
- Vidović Bolt, Ivana. 2011. *Životinjski svijet u hrvatskoj i poljskoj frazeologiji I*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Visković, Nikola. 2009. *Kulturna zoologija. Što je životinja čovjeku i što je čovjek životinji*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Žic Fuchs, Milena. 1992./1993. Konvencionalne i pjesničke metafore. *Filologija*. 20–21: 585–593.

RJEČNICI

- Anić, Vladimir. 1998. *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Liber.
- Anić, Vladimir. 2003. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber. [A]
- Basaj, Mieczysław; Rytel, Danuta. 1981. *Słownik frazeologiczny czesko-polski*. Katowice: Uniwersytet Śląski. [BR]
- Blgarski tlkoven rečnik 2003 = *Български тълковен речник*. 2004. Четвърто издание. София: Наука и изкуство. [BTR]

- Čedić, Ibrahim et al. 2007. *Rječnik bosanskog jezika*. Sarajevo: Institut za jezik. [RBJ]
- Čermák, František et al. 1983–1994. *Slovník české frazeologie a idiomatiky I–IV*. Praha: Academia. [Č]
- Dautović, Matija. 2002. *Hrvatsko-ruski rječnik*. sv. 2. P–Ž. Zagreb: Školska knjiga. [D]
- Fink Arsovski, Željka et al. 2006. *Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema*. Zagreb: Knjigra. [HSRPF]
- Igov 1959 = Игов, Ангел. 1959. *Сърбохрватско-български речник*. Софија: Државно издателство Наука и изкуство. [SHB]
- Inny słownik języka polskiego*. 2000. Bańko, Mirosław (red.). t. I–II. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. [ISJP]
- Kafol, Igor; Mirjanić, Branka. 2006. *Hrvaško-slovenski, slovensko-hrvaški slovar*. Ljubljana: Modrijan. [KM]
- Keber, Janez. 2011. *Slovar slovenskih frazemov*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. [K]
- Korać, Tatjana; Menac, Antica et al. 1979–1980. *Русско хорватский или сербский фразеологический словарь / Rusko hrvatski ili srpski frazeološki rječnik*. Menac, Antica (red.). sv. I–II. Zagreb: Školska knjiga. [RHSR]
- Krátky slovník slovenského jazyka*. 2003. Kačala, Ján; Pisárčiková, Mária (red.). Bratislava: Veda i Slovenská akadémia vied. [KSSJ]
- Kuznecov 2002 = Кузнецов, Сергей Александрович. 2002. *Большой толковый словарь русского языка*. Санкт-Петербург: Норинт.
- Matešić, Josip. 1982. *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*. Zagreb: Školska knjiga. [M]
- Menac, Antica; Pintarić, Neda. 1986. *Hrvatskosrpsko-poljski frazeološki rječnik*. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu. [MP]
- Menac, Antica; Rojs, Jurij. 1992. *Hrvatsko-slovenski frazeološki rječnik*. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu. [MR]
- Menac, Antica; Trostinska, Raisa I. 1993. *Hrvatsko-rusko-ukrajinski frazeološki rječnik*. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu. [MT]
- Menac, Antica; Sesar, Dubravka; Kuchar, Renata. 1998. *Hrvatsko-češko-slovački frazeološki rječnik s indeksom čeških i slovačkih frazema*. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu. [MSK]
- Menac, Antica; Fink-Arsovski, Željka; Venturin, Radomir. 2003. *Hrvatski frazeološki rječnik*. Zagreb: Naklada Ljevak. [HFR]
- Menac, Antica; Fink-Arsovski, Željka; Mironova Blažina, Irina; Venturin, Radomir. 2011. *Hrvatsko-ruski frazeološki rječnik / Хорватско-русский фразеологический словарь*. Zagreb: Knjigra. [HRR]
- Moguš, Milan; Pintarić, Neda. 2002. *Poljsko-hrvatski rječnik*. Zagreb: Školska knjiga. [PHR]
- Orłoś, Teresa Zofia. 2009. *Wielki czesko-polski słownik frazeologiczny. Velký česko-polský frazeologický slovník*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. [CZP]

- Příruční slovník jazyka českého*. 1935–1957. Praha: Česká akademie věd a umění. [PSJČ]
- Profeta, Dušanka; Novosad, Alen. 1999. *Hrvatsko-češki rječnik*. Zagreb: Informator. [PN]
- Rečnik na svremennija blgarski knižoven ezik* 1955 = *Речник на съвременния български книжовен език*. Т. I. А–К. 1955. София: Българска академия на науките. [RSB]
- Rečnik srpskoga jezika* 2011 = *Речник српскога језика*. 2011. Нови Сад: Матица српска. [RSJ]
- Russko-ukrajinskij slovar'* 1961 = *Русско-украинский словарь*. 1961. Киев: Издательство Академии наук украинской ССР. [RUS]
- Sabljak, Tomislav. 1981. *Rječnik šatrovačkog govora*. Zagreb: Globus.
- Sabljak, Tomislav. 2013. *Rječnik hrvatskog žargona*. Zagreb: Profil.
- Smiešková, Elena. 1989. *Malý frazeologický slovník*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. [S]
- Skok, Petar. 1971–1974. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. sv. I–IV. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika. Tretja knjiga Ne-Pre*. 1979. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik. [SSKJ]
- Slovník slovenského jazyka*. 1959–1968. Peciar, Štefan (red.). Bratislava: Slovenská akadémia vied. [SSJ]
- Slovník spisovného jazyka českého I–IV*. 1960–1971. Havránek, Bohuslav (red.). Praha: Československá akademie věd. [SSJČ]
- Slovník ukrajins'koji movu* = *Словник української мови I–XI*. 1970–1980. Білодід, І. К. (red.). Київ: Наукова думка. [SUM]
- Srpskohrvatsko-makedonski rečnik* 1964 = *Српскохрватско-македонски речник*. 1964. Скопје і Обод, Цетиње. [SHM]
- Takač, Ferdinand. 1999. *Chorvátsko-slovenský slovník / Hrvatsko-slovački rječnik*. Zagreb: Školska knjiga. [T]
- Tolkoven rečnik na makedonskiot jazik* 2005 = *Толковен речник на македонскиот јазик. Том II 3–К*. 2005. Скопје: Институт за македонски јазик Крсте Мисирков. [TRM]
- Tolkovuj slovar' ruskogo jazyka* 1993 = *Толковый словарь русского языка*. 1993. Ожегов, Сергей И.; Шведова, Наталия Ю. Москва: АЗЪ. [TSR]
- Velikij tumačnij slovník sučasnoji ukrajinskoji movi* 2005 = *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. 2005. Київ: ВТФ Перун. [VTSU]

MREŽNI IZVORI

Slovenský národný korpus: <http://korpus.juls.savba.sk>

Příruční slovník jazyka českého. 1935–1957. Praha: Česká akademie věd a umění: <http://lexiko.ujc.cas.cz>

Hrvatska jezična riznica = HJR: <http://riznica.ihjj.hr/index.hr.html>

Hrvatski nacionalni korpus: <http://www.hnk.ffzg.hr>

SUMMARY

HOOVES AND OTHER MERONYMS OF ANIMAL LIMBS IN IDIOMS OF CROATIAN AND SOME OTHER SLAVIC LANGUAGES

Linguistically the knowledge about the world of a modern European is reflected in idioms with zoonym (animal) components, in which various human experiences are connected with the behaviour of certain animals, primarily those we know best and those present in our environment. This paper examines selected somatic idioms in which the main component is a meronym, i.e. the terminal part (“toes”) of an animal extremity, i.e. of the holonym *leg*. The comparison of such idioms in Croatian with the idioms containing the same or similar meanings in certain Slavic languages presents certain cultural particularities that are not necessarily linked to animals, while the analysis of their meaning and usage shows some semantic and pragmatic shifts in expressing the traditional and contemporary relation to animals at the phraseological level.

Key words: *phraseology, zoonyms, somatisms, meronyms of holonym “leg”, Croatian, Slavic languages*

